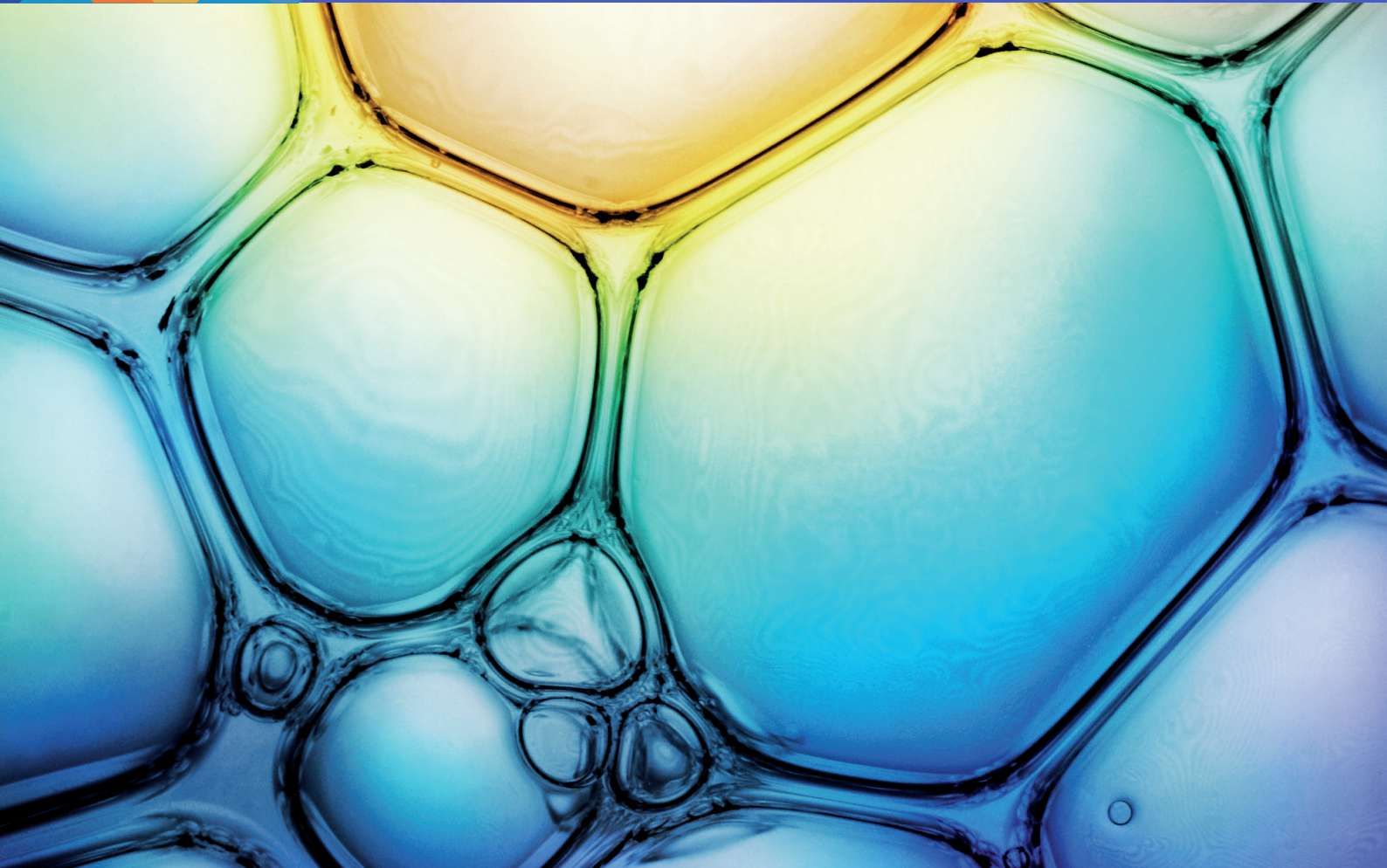

Pedagogia i Treball Social

Revista de Ciències Socials Aplicades

Dipòsit Legal: GI.904-2010
ISSN: 2013-9063

Universitat
de Girona

Índex

Índice

Summary

- Article Artículo Paper **1** Montserrat, C., Planas, T. i Medina, R. (2019)
El Compromís Socioeducatiu (COSE) en el marc
d'intervenció dels Equips d'Atenció a la Infància
i Adolescència a Catalunya 3
- Article Artículo Paper **2** Besada, L., Rodríguez, M., García, J.,
Ferraces, M.J. (2019)
"Las familias y los usuarios del programa
de educación y apoyo familiar en la comunidad
autónoma de Galicia" 29
- Article Artículo Paper **3** Navarro, I., García, A., Real, M. (2019)
"Valoración de idoneidad en familia educadora:
encajando las piezas de un puzzle" 51
- Article Artículo Paper **4** Morad, P., Hamodi, C., Salazar, A.,
Rodríguez, M., Jiménez, C. (2019)
La violencia intrafamiliar con mirada de género 75

Pedagogia i Treball Social

Revista de Ciències Socials Aplicades

Dipòsit Legal: GI.904-2010
ISSN: 2013-9063

Universitat
de Girona

Montserrat, C., Planas, T. i Medina, R. (2019)
**"El Compromís Socioeducatiu (COSE) en el marc d'intervenció
dels Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència a Catalunya"**

Pedagogia i Treball Social. Revista de Ciències Socials Aplicades
Vol. 8. Núm. 1: 3-27

El Compromís Socioeducatiu (COSE) en el marc d'intervenció dels Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència a Catalunya

Carme Montserrat¹

Teresa Planas²

Raquel Medina³

Resum

El procés de presa de decisions en l'àmbit de protecció a la infància comporta sovint molta complexitat. A Catalunya, una de les mesures amb les que compten els Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència (EAIÀ) per donar suport als infants per tal que continuïn convivint amb la seva família d'origen és el Compromís Socioeducatiu (COSE), posat en marxa a partir del seu establiment a la Llei 14/2010 d'Infància. En el present article es presenta una primera avaluació dels aspectes del disseny, del desenvolupament i de l'aplicació tècnica del COSE per tal de fer propostes per millorar, si s'escau, la seva eficàcia. S'ha seguit una metodologia mixta, recollint dades quantitatives i qualitatives a través d'unes anàlisis secundàries de les bases de dades, juntament amb l'ús de qüestionaris i entrevistes a professionals i pares i mares. Els resultats

---

1. Universitat de Girona.

2. ASPEAIA, Associació de Professionals d'Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

3. Universitat de Girona.

mostren l'increment del seu ús amb el pas dels anys però sense consens sobre la seva eficàcia, evidenciant una gran variabilitat al llarg del territori. S'enumeren recomanacions per avaluar i millorar-ne l'eficàcia en tant que mesura orientada a la superació d'unes situacions de risc. També s'aconsella repensar l'ús de la prestació econòmica, reelaborar el format i redacció del document del COSE, així com compartir coneixement i bones pràctiques entre els EAIA de diferents territoris.

Paraules clau: Infància en risc, compromís socioeducatiu, sistema de protecció a la infància, presa de decisions

---

Abstract

The decision-making process in the field of child protection often involves a lot of complexity. In Catalonia, one of the measures that the Childhood and Adolescent Attention Teams (EAIA) have in order to support the children to remain with their family of origin is the Socio-educational Agreement (COSE) since the Law 14/2010 on Childhood. This article presents a first evaluation of the aspects of the design, development and technical application of the COSE in order to make proposals to improve, if applicable, its effectiveness. A mixed methodology has been followed, collecting quantitative and qualitative data through secondary analysis of the databases, and also the use of questionnaires and interviews with professionals and parents. The results show an increase in its use over the years but without consensus on its effectiveness, showing great variability throughout the territory. Recommendations are given to evaluate and improve their effectiveness as a measure aimed at overcoming situations of risk, rethinking the use of the economic benefit, re-elaborating their format and writing, and sharing knowledge and good practices among different areas.

Key words: Children at risk, socio-educational agreement, child protection system, decision-making process.

1. La presa de decisions a partir del Compromís Socioeducatiu (COSE) a Catalunya

Els equips que han d'assumir els processos de presa de decisions en el marc del sistema de protecció a la Infància a Catalunya són els Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència (d'ara en endavant, EAIA), és a dir, són els que proposen, després d'haver fet un estudi de la situació, si un infant pot seguir vivint amb els seus pares o mares biològics, o si pel contrari cal ser protegit en un recurs d'acolliment - residencial o familiar - temporalment o definitivament. Des de la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, una de les eines de què disposen els EAIA és la d'establir un Compromís Socioeducatiu (d'ara en endavant, COSE) per tal d'evitar la separació de l'infant del nucli de la família d'origen.

Més concretament, en l'article 103.4 d'aquesta Llei 14/2010 s'explicita que els serveis socials especialitzats d'atenció als infants i als adolescents han d'elaborar un compromís socioeducatiu *“adreçat als progenitors o als titulars de la tutela i orientat a la superació del risc que envolta l'infant o l'adolescent, el qual ha de contenir la descripció i l'acreditació de la situació de risc, la seva avaluació i la concreció de les mesures que s'aplicaran des dels serveis socials bàsics o des d'altres serveis especialitzats per a la superació de la situació perjudicial”*.

A l'Article 104 s'exposen les mesures d'atenció social i educativa davant les situacions de risc i més endavant, en la Disposició final Segona.2 especifica que: *“tenen dret a la prestació regulada per aquest article els menors d'edat que hagin estat valorats en situació de risc, respecte als quals s'hagi formalitzat el compromís socioeducatiu corresponent i la unitat familiar dels quals disposi d'uns ingressos, per tots els conceptes, iguals o inferiors a l'indicador de renda de suficiència. Aquest límit d'ingressos s'incrementa d'un 30% per cada membre de la unitat familiar a partir del segon”*.

El present article mostra els resultats de l'estudi sobre quina ha estat l'evolució en l'aplicació del COSE des del seu establiment a la Llei 14/2010 d'infància per part dels EAIA, sent el primer estudi que es realitza a Catalunya sobre l'avaluació d'aquesta mesura, prenent en definitiva aprofundir sobre procediments i resultats de les preses de decisions en matèria de protecció a la infància, per tal d'avançar en el coneixement a partir de les recerques en l'esfera internacional però molt escasses en les diferents comunitats autònomes.

2. Objectius

L'any 2016 l'Associació de professionals d'EAIÀ (ASPEAIA) es va plantejar estudiar quina era l'evolució que s'estava seguint en l'aplicació del Compromís Socioeducatiu (COSE) des del seu establiment. Va encarregar l'estudi a l'equip de recerca sobre infància (ERIDI) de la UdG i va ser-ne coparticipant. Atenent l'objectiu que marca la Llei 14/2010 d'Infància pel que fa al COSE - *superació de la situació perjudicial* - l'estudi va plantejar valorar la seva consecució. Així l'objectiu principal perseguia promoure l'avaluació dels aspectes del disseny, del desenvolupament i de l'aplicació tècnica del COSE per tal de fer propostes de millorar de la seva eficàcia. Més concretament, es va pretendre:

- Quantificar l'ús d'aquesta mesura pel que fa a la seva aplicació i resultats.
- Analitzar el contingut dels COSE, tant referent al seu disseny com a la seva aplicació.
- Incorporar la perspectiva de les persones usuàries pel que fa la seva valoració respecte el seu desenvolupament i resultats.
- Incorporar la perspectiva dels professionals dels EAIÀ referent a la valoració respecte al seu desenvolupament i resultats.
- Fer propostes de canvi o millora.

Aquest article realitza un breu recorregut per la literatura científica en l'esfera internacional vers la complexitat de la presa de decisions en l'àmbit de la infància en risc, exposa la metodologia mixta que s'ha emprat i detalla els resultats referents als quatre primers objectius responnent a les preguntes següents:

a) *Quin és l'ús fet del COSE des de la Llei 14/2010 d'Infància?*

b) *Quan s'acostuma a fer una mesura de COSE?*

c) *Quina és la seva vinculació amb una prestació econòmica?*

d) *És útil el model de document pels COSE?*

e) *Quina és l'eficàcia dels COSE?*

Finalment el contingut del darrer objectiu s'exposa a l'apartat de recomanacions.

3. Dades oficials de context

Segons dades de la DGAIA (2016) (veure Taula 1), hi havia 6.839 infants que tenien una mesura protectora amb separació del nucli familiar (desemparament) i 5.322 infants que tenien un expedient de risc, és a dir, que s'havia detectat una situació de risc per l'infant però es podia intervenir en el nucli familiar sense necessitat de moment de separar-lo del mateix. D'aquests darrers, 2.781 tenien un COSE (52,3%). El present estudi està centrat en aquest tipus d'expedients que tenen un COSE.

Taula 1. Dades sobre nombre d'infants en risc i en desemparament DGAIA (2016)

Tipus d'expedient	Frec.	%
Informatiu	416	3,1%
Risc greu	5.322	39,3%
Desemparament en estudi sense separació nucli	982	7,2%
Desemparament en estudi amb separació nucli	652	4,8%
Tutela	6.114	45,1%
Guarda	73	0,5%
Total	13.559	100%

Font: www.gencat.cat

4. La complexitat en la presa de decisions pel que fa a la infància en risc

En l'àmbit dels serveis socials, les decisions es prenen molt sovint en un context d'incertesa. La borrositat i complexitat dels problemes socials fa que sigui difícil precisar-ne l'abast, el tipus d'intervenció que necessiten i els efectes en les persones i els sistemes. Un exemple ja ens l'aportaven els estudis de Gambrill & Shlonsky (2000) quan exposaven que davant de situacions de risc en la infància, els professionals han de saber distingir entre les actituds negligents, les dificultats en l'exercici de la parentalitat i els efectes de la pobresa, utilitzant eines d'avaluació imperfectes i sota la influència de factors personals i ambientals. Factors aquests com el fet de tenir un coneixement limitat dels problemes amb què treballen, unes capacitats de processament de la informació també limitades donada la complexitat de les situacions que desafien fins i tot al professional més qualificat, una manca de competències bàsiques com la perseverança i la confiança, i una pressió assistencial alta. A més, la relació entre les variables predictores i els resultats dels serveis continua sent encara molt incerta i sovint

s'han de prendre decisions amb molt poca informació disponible (també a Montserrat, Casas, Muner, Vilarrubias, Pérez & Sadurní, 2014). En el present estudi, els i les professionals dels EAIA es troben sovint enmig de tots aquests factors a l'hora de decidir si dur a terme un COSE, amb quines condicions o bé optar per una mesura de separació del nucli familiar.

Un estudi que ens mostra la importància d'avançar en el coneixement dels resultats que tenen en els infants les decisions que es prenen, és el de Biehal, Sinclair & Wade (2015) que aborden el tema de la decisió de si retornar o no amb la família biològica un infant que està en acolliment, el que es coneix com a reunificació familiar. No sabem d'estudis a l'Estat Espanyol que abordin aquest tema, començant per no constar a les estadístiques oficials les taxes de retorn amb la família. L'estudi d'aquests autors va comparar dues mostres d'infants al llarg de quatre anys a Anglaterra, els que van retornar amb el pare o mare i els que es van quedar en acolliment. D'entre els primers, els dos predictors clau de la reunificació havien estat, per una banda, que haguessin millorat els problemes dels pares i per l'altra, que els riscos per als fills i filles no fossin inacceptablement alts, observant que finalment dos terços ho van fer després d'haver avaluat en positiu l'evolució dels problemes familiars i un terç es van reunir tot i que seguien les preocupacions sobre la situació familiar. El resultat va ser que el 35% dels infants van tornar a ingressar al sistema de protecció en un termini de sis mesos després d'haver marxat i el 63% va tornar a ingressar en algun moment durant el període de seguiment de quatre anys, sovint per situacions d'abús o negligència recurrents en el si de la família. En canvi, els nivells de benestar dels infants que es van quedar en acolliment es van avaluar de manera molt més positiva, el que contradiu algunes idees preconcebudes d'on han de viure els infants i la imatge negativa que es té sovint del sistema de protecció. Ho podríem lligar amb els que apunten Spratt, Devaney & Hayes (2015) en tant que les decisions preses mostren sovint un biaix de confirmació i no sempre estan basades en les evidències que generen benestar pel infants. En tot cas, la presa de decisions sobre reunificació familiar ha d'anar acompanyada de suport continuat per part dels serveis socials bàsics i de protecció infantil com afirmen Balsells, Pastor, et al (2016) i els COSE poden tenir també aquesta funció

Més recentment, Shlonsky (2015) argumenta que per millorar els resultats de la presa de decisions, cal en primer lloc aclarir i delimitar molt bé l'objectiu que es persegueix, tant per encaminar-hi les accions pertinents com per poder avaluar-ne el seu assoliment. Un condicionant en la presa de decisions és la disponibilitat que es té dels recursos, per tant, sabent-ho, el recurs hauria de ser de qualitat, doncs manarà força en la decisió que

s'acabarà prenent. De fet, Font & Maguire-Jack (2015) posen en evidència que com menys recursos disponibles d'acolliment hi ha, menys decisions es prenen sobre la protecció de l'infant fora de casa, amb poques paraules diríem que *pesa més el què hi ha per ell o ella que el què realment li està passant*. Els estudis sobre benestar subjectiu dels infants al sistema de protecció poden ajudar a prendre decisions més fonamentades amb el què necessiten els infants en la línia de Llosada-Gistau, Montserrat & Casas (2017).

Un altre ingredient rellevant per millorar la presa de decisions és el de poder formar professionals que pensin críticament sobre les decisions i crear entorns de treball que siguin compatibles amb el pensament crític (Gambrill, 2007), sobretot tenint en compte el pes que l'organització acostuma a tenir sobre les decisions que han de prendre. Això va en una línia semblant a la de Munro (2011) on critica la tendència creixent del rol de dispensador de recursos dels professionals en els sistemes de serveis socials, molt pendents dels protocols i dels procediments, i menys avesats a raonar i reflexionar críticament i a actuar en base al coneixement i les evidències. La decisió de fer un COSE està sovint també condicionada pels recursos de què disposa la comunitat o zona viu la família, així com amb la formació i experiència dels professionals.

Bartelinka, Yperena & Bergea (2015) ens apunta que malgrat les publicacions que existeixen respecte a teories i mètodes per a la millora de la presa de decisions dels professionals en matèria d'infància en risc, la investigació empírica sobre aquestes millores és encara escassa. Les més recents inclouen els enfocaments més centrats en l'infant i la voluntat d'incloure'l en el procés de presa de decisions i tenir en compte el seu entorn més immediat. Tanmateix, aquests avenços no suposen encara que aquestes decisions siguin realment compartides i obtinguin l'acord de totes les parts implicades, el que ens marca una línia de recerca i millora en un futur. En aquesta línia, Berrick, Dickens, Pösö & Skivenes (2015), a partir d'un estudi comparatiu internacional mostren que els i les professionals de protecció a la infància que opten per parlar amb els infants, proporcionar i recollir informacions amb ells i elles i incloure'ls en la presa de decisions, quan ho fan és majoritàriament a partir de l'edat dels 11 anys, sent això encara molt variable depenent de cada professional, equip i municipi, situació també observada a l'estudi de Montserrat i Casas (2018).

Finalment, el marc de comprensió que ens brinda l'enfocament ecosistèmic ens permet identificar una multiplicitat de factors a tots nivells, des del micro al macro, que tenen el seu pes en la presa de decisions en les situacions complexes; no oblidem els condicionants legals,

normatius, de conflicte de valors, organitzacionals i d'etiquetatge social, per posar alguns exemples. Sovint posem tots els esforços en innovar i millorar en tècniques sobre l'avaluació del risc (veure el simulador de valoració del risc a Montserrat et al., 2014) però cal recordar que com diu Shlonsky (2015), l'avaluació del risc és una petita part de l'equació.

5. Mètode

Es va aplicar una metodologia mixta, recollint dades quantitatives i qualitatives, mitjançant l'anàlisi secundària de les dades, anàlisi de contingut dels documents COSE, qüestionaris de preguntes tancades als professionals i entrevistes semiestructurades a les famílies, incorporant així les perspectives de les diferents parts implicades.

5.1. Participants i instruments

A la Taula 2 es pot observar les diferents fonts de dades, participants, tècniques i instruments.

- Les dades procedents del Sini@ les podem considerar censals en quant s'ha seguit un procediment de recollida d'informació referida a una determinada data i per a tots els casos d'infants en aquella situació i en un territori determinat (Catalunya), s'han analitzat dades referents a 3762 infants. Les dades han procedit de la Base de dades de la DGAIA (Sini@) i per tant, hem treballat a partir de dades secundàries, és a dir, ja elaborades i transmeses per altres.
- En canvi, les dades que ens van aportar els EAIA conformen una mostra no probabilística formada pels professionals dels EAIA que s'han vingut voluntàriament a col·laborar amb l'estudi i que han estat 20 equips (d'un total de 53 a Catalunya) que han aportat dades sobre 1238 expedients d'infants. Amb tot, s'ha aconseguit una mostra suficientment àmplia i diversa. Així mateix, interessava tenir tant dades del Sini@ com dels EAIA, per tal de contrastar-les i aportar un coneixement més complet amb l'objectiu de poder emmarcar la recerca i tenir un punt de partida que definís quantitativament l'abast del fenomen.

- En el marc d'aquest estudi una acció clau era el fet de poder analitzar el contingut dels documents de COSE que reflecteixen les situacions familiars tan diverses en les que es poden desenvolupar. De manera intencional es va demanar als 20 EAIA que col·laboraven amb la recerca que aportessin aquests documents, preservant completament l'anonimat. Així es van analitzar 61 documents de COSE. Un altre aspecte clau era el poder demanar directament l'opinió a persones usuàries que havien tingut un expedient de risc amb la mesura de COSE en el passat. Els EAIA van explicar i preguntar a les famílies que havien tingut una mesura de COSE si volien participar de la recerca, 11 persones van acceptar, i amb elles es van conduir entrevistes semiestructurades. Finalment, mitjançant qüestionaris de preguntes majoritàriament tancades els professionals van poder aportar la seva valoració sobre els COSE. Es van enviar en format electrònic a tots els EAIA de Catalunya i van contestar 110 professionals. Al ser anònims, no sabem de quin EAIA eren i per tant no podem aportar el número total d'equips.

Taula 2. Mostra, participants, tècniques i instruments

Font	Sini@ (poblacional)	EAIA ⁴ (20 equips)	EAIA (20 equips)	Pares i mares	EAIA
Dades	Dades sobre 3762 expedients	Dades sobre 1238 expedients	Anàlisi de 61 documents COSE	11 entrevistes	110 qüestionaris a professionals

5.2. Anàlisi de dades

Un cop recollides les dades es van efectuar tres tipus d'anàlisi: estadístic, documental i de contingut.

Tant amb el text dels documents com l'extret a partir de les transcripcions de les entrevistes, com de les respostes obertes dels qüestionaris, es va procedir a fer un anàlisi de contingut temàtic seguint un procés de preanàlisi, codificació, categorització i integració. En canvi, amb la majoria de preguntes tancades dels qüestionaris i amb el tractament de les dades aportades pel Sinia i els EAIA es va procedir a realitzar uns descriptius estadístics bàsics.

4. Els 20 EAIA que van participar en una o varies fases van ser els EAIA de: Anoia, La Selva, Badalona, L'Hospitalet, Bages-Berguedà, Lleida Nord SC, Baix Camp SC, Montsià, Baix Ebre, Osona, Baix Empordà, Raval Nord, Eixample, Sant Andreu del Besòs, Garraf, Sants-Montjuic, Garrotxa SC, Terrassa, Girona, Vallès Occidental.

5.3. Aspectes ètics

Aquesta recerca va ser autoritzada en primer lloc per la DGAIA i en segon lloc pels ens locals dels EAIA que van accedir a participar-hi voluntàriament. Els adults de les famílies van donar el seu consentiment informat per a l'entrevista. S'ha preservat l'anonimat i confidencialitat en el tractament de les dades. No s'ha donat cap inventiu als participants.

5.4. Limitacions del treball

Les principals limitacions tenen a veure en la mostra petita de participants per part de les famílies però especialment dels infants els quals no s'ha pogut reflectir la seva opinió. Aquesta limitació queda traçada com a línia pel que fa a futures recerques. Per altra banda, cal fer referència a les limitacions derivades de les bases de dades no connectades. Tot i els esforços realitzats en els darrers anys pel que fa a la millora dels sistemes d'informació de les administracions públiques, encara mostren moltes mancances que no faciliten l'avaluació i, per tant, la dificultat en la presa de decisions que impliquin una millora. També la manca de transferència de coneixement d'aquest tipus de recerques continua sent una assignatura pendent per a persones investigadores, polítiques i professionals

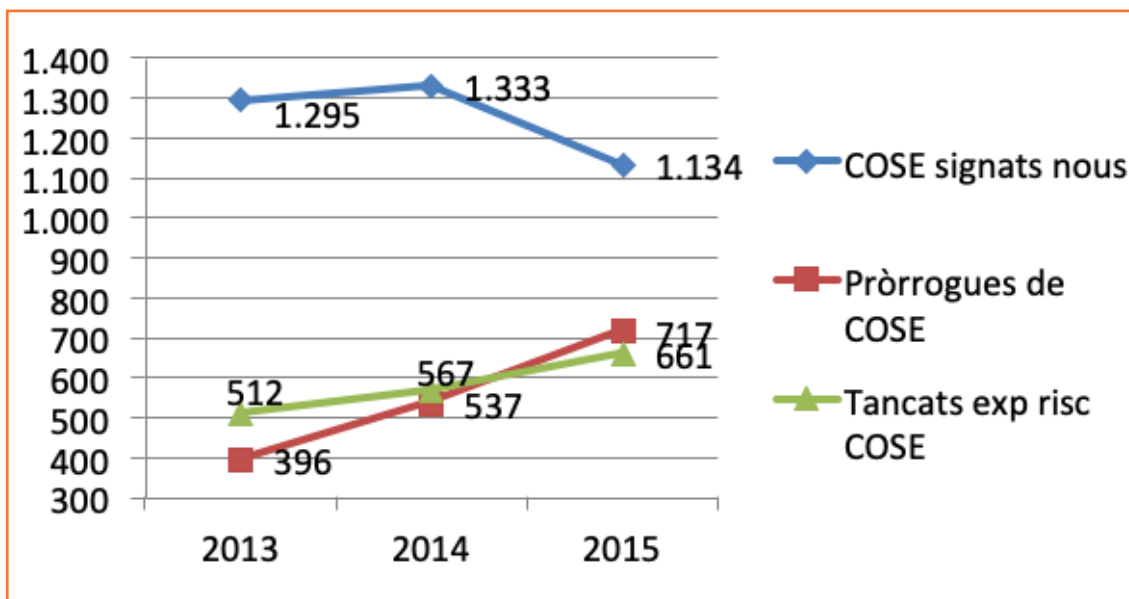
6. Resultats

Es mostren els resultats d'acord amb les preguntes formulades a partir dels objectius exposats a l'inici de l'article.

6.1. Quin és l'ús fet del COSE des de la Llei 14/2010 d'Infància?

En el període 2013-2015, l'obertura de nous COSE se situa sobre el miler de casos per any. Les pròrrogues mostren una tendència ascendent, prorrogant més casos que tancant, pel que es contribueix al creixement d'aquesta mesura (veure Gràfic 1).

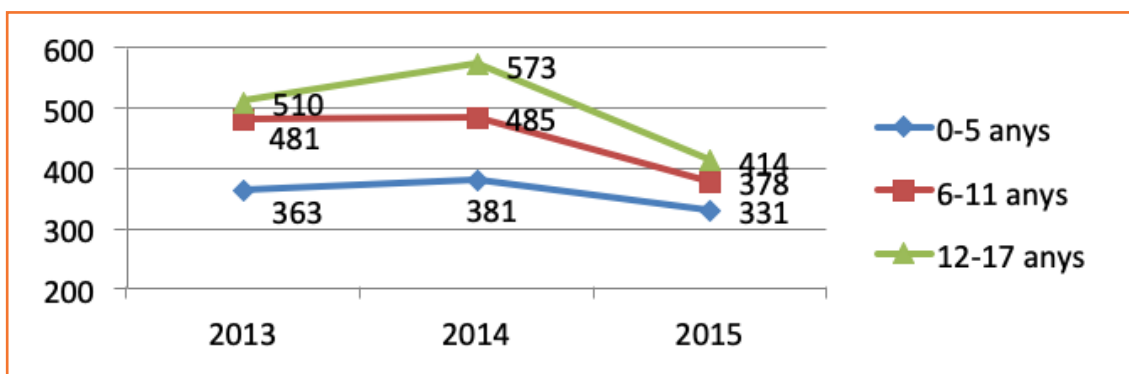
Gràfic 1. Evolució número de COSE segons dades Sini@ (2013-15)

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Sini@

El 54% dels infants i adolescents dels COSE són nois, i el 12,3% van néixer a l'estranger. Per edats (Gràfic 2), se'n obren més en la franja de 12 a 17 anys, i va disminuint a mida que són més petits.

Gràfic 2. Evolució segons edat dels infants en l'obertura del COSE segons dades Sini@ (13-15)

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Sini@

Segons les dades aportades pels EAIA, que no acabaven de coincidir amb les que constaven al Sini@, més de la meitat dels casos havien estat prorrogats una, dues o tres vegades, coincidint amb la percepció que els professionals van expressar als qüestionaris, on la meitat afirmaven que les prorrogues es fan bastant sovint.

Ara bé, un dels resultats més xocants és l'enorme diversitat de l'ús del COSE entre els EAIA, des d'equips que obren 80 COSE a l'any a d'altres que no en fan cap; i amb dades acumulades, des dels que fins el 2015 ja n'havien fet 324, a alguns que en el mateix període n'havien obert només 20. La mateixa disparitat es dona amb les pròrrogues i els tancaments. Analitzant més a fons aquestes dades, aquestes diferències no semblen degudes a la tipologia de població atesa, sinó més aviat està relacionat amb la manera de treballar dels equips (i professionals) i les directrius dels ens locals.

6.2. Quan s'acostuma a fer una mesura de COSE?

A partir de les dades proporcionades pels EAIA i les dades del Sini@ s'observa que:

- La meitat dels casos són situacions de contenció en el nucli familiar i no s'ha tingut contacte previ amb el sistema de protecció.
- En una quarta part havia hagut un expedient de desemparament (no situació de desemparament) que va evolucionar cap a un expedient de risc amb COSE i no cap a tutela.
- En l'altra quarta part l'infant prové d'un acolliment residencial o familiar i es fa retorn a la família biològica mitjançant un COSE.

Amb aquests resultats coincideixen ambdues fonts de dades (Sini@ i EAIA), però en canvi no és la percepció que tenen els professionals quan contesten el qüestionari: 2/3 afirmen que bastant sovint o quasi sempre fan el COSE en els casos de reunificació familiar (Taula 3). Alguns professionals afirmen que només fan COSE en els casos de retorn i d'altres ho poden fer en ambdues situacions, discrepància que contribueix a explicar les grans diferències observades en el nombre total de COSE per equip.

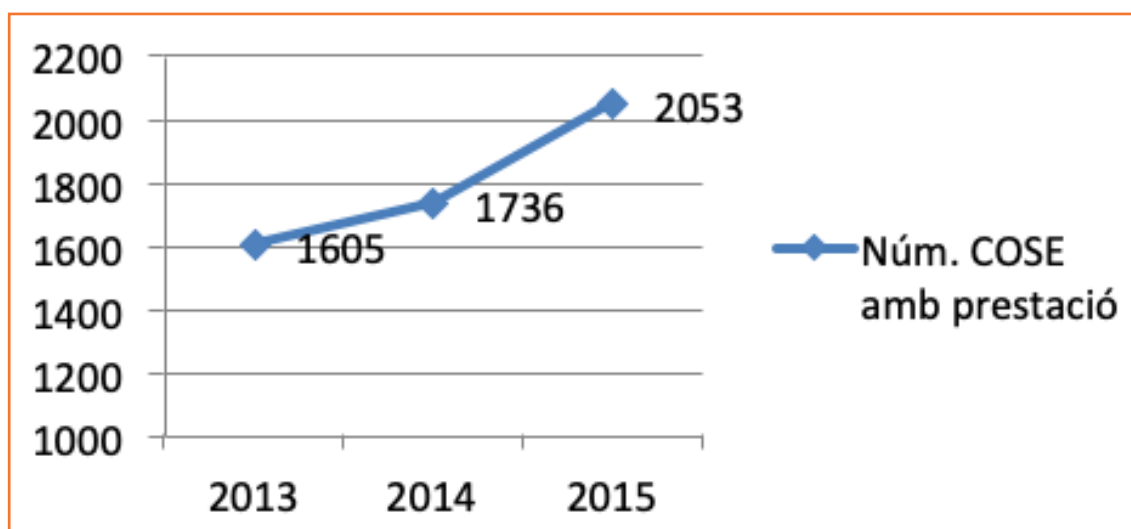
Taula 3: Quan es fa un COSE, segons professionals als qüestionaris

	Mai	Algunes vegades	Moderadament	Bastant sovint	Quasi sempre	Total
En el procés de retorn amb la família	6 5,8%	20 19,2%	9 8,7%	28 26,9%	41 39,4%	104 100%
Amb expedients de risc on no han estat tutelats	1 1,0%	24 23,1%	20 19,2%	40 38,5%	19 18,3%	104 100%

6.3. Quina és la seva vinculació amb una prestació econòmica?

Segons les dades proporcionades per la DGAIA, cada any s'incrementa el nombre de prestacions econòmiques. Aquesta dada no consta al Sini@ i per tant no l'hem pogut creuar amb les altres variables com són el motiu de tancament o d'obertura del COSE (Gràfic 3).

**Gràfic 3. Evolució del nombre de COSE amb prestació econòmica (2013-15)
segons DGAIA**

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la DGAIA

A més, els professionals dels EAIA no saben exactament quants COSE tenen amb prestació econòmica, donat que la seva concessió ni la tramita l'EAIA ni depèn d'un criteri tècnic, sinó que les famílies hi tenen dret segons el nivell d'ingressos del nucli familiar. Segons aquests equips, els COSE amb prestació econòmica suposen el 60% dels COSE, però amb molta variació entre territoris i equips. A més segons s'ha vist en el Gràfic 1, el total de COSE en el 2015 va ser de 2512, i per tant seria el 80%.

A més, a la majoria dels documents COSE no hi consten acords explícits sobre a què han de destinar els diners de la prestació, en part perquè l'EAIA no sap si l'acabaran cobrant, i tot això fa difícil poder operativitzar l'objectiu de la prestació tal com consta a la llei 14/2010 d'Infància; *“Es crea una prestació de dret subjectiu per atendre les despeses del manteniment de l'infant respecte al qual s'hagi formalitzat el compromís socioeducatiu corresponent”*.

La majoria de les persones entrevistades havien cobrat la prestació i coincideixen en destacar que en els COSE no hi havia cap indicació sobre amb què s'havien de gastar els diners. Més de la meitat afirmen que la van destinar a activitats escolars o extraescolars del fill/a, però també reconeixen que els va servir per altres necessitats familiars. Es queixen dels tràmits, d'haver-la cobrat tard i poc temps. Una bona part pensen que la utilitat del COSE ha estat bàsicament l'ajut econòmic.

Per l'altra banda, la meitat dels professionals en els qüestionaris expressen que estan bastant o totalment d'acord que el COSE no hauria d'anar vinculat a una prestació econòmica, que haurien de poder fer la proposta des de la vessant tècnica i que a més d'alguna manera caldria controlar el destí dels diners (Taula 4). Discrepen en pensar que poden ser el que eren les rendes mínimes encobertes, i que ja no estan vigents en l'actualitat. Coincideixen amb les famílies que el retard en el pagament és un problema, perquè al final els arriba tota la quantitat de cop.

Taula 4. La prestació segons els professionals als qüestionaris

	Gens acord	Una mica acord	Moderadament	Bastant acord	Total acord	Total
Són PIRMI (renda mínima d'inserció) encobertes	26 24,5%	33 31,1%	16 15,1%	18 17,0%	13 12,3%	106 100%
No hauria d'anar vinculat a una prestació econòmica	11 10,8%	23 22,5%	18 17,6%	21 20,6%	29 28,4%	102 100%
El seu sentit és el de la prestació econòmica	50 49,5%	25 24,8%	15 14,9%	7 6,9%	4 4,0%	101 100%

6.4. És útil el model de document pels COSE?

En les anàlisis dels documents dels COSE s'ha observat que en general ocupen entre 5 i 7 pàgines i estan escrits amb un llenguatge de tipus jurídic-administratiu. No és un document pensat perquè l'entenguin els infants, i tampoc gaire pels adults. És un model preestablert, amb seccions fixes, les quals han d'utilitzar tots els EAIA i els pocs espais lliures, destinats a detallar els factors de risc, de protecció i els acords en cada cas, presenten una gran diversitat entre EAIA tant de contingut com de format.

Els usuaris a qui va dirigit a les entrevistes han manifestat que perceben una certa confusió perquè tant pel que fa als factors de risc com als acords hi ha també seccions fixes, generals, iguals per tothom i per tant no sempre s'adeqüen a la seva situació concreta.

A més en alguns COSE els acords no estan explícitament relacionats amb la situació de risc descrita. Alguns acords com els: d'acceptar la intervenció dels professionals, l'assistència dels fills i filles a escola, a les activitats extraescolars, fer el seguiment de la salut, i mantenir l'habitatge en condicions adequades hi consten molt sovint i desconcerten a les famílies si els seus problemes no són aquests. A les entrevistes que s'han realitzat amb les famílies per tractar aquest tema, aquestes tenien dificultats per enumerar els acords del seu COSE i molt sovint recordaven senzillament que havien d'anar a l'EAlA.

La percepció que tenen les famílies a les entrevistes és que el COSE és un document que elabora unilateralment l'EAlA, i que ells han de signar si volen mantenir el fill o filla a casa. Tenen clar que pot acabar en l'ingrés del fill o filla en un centre si s'incompleixen. A més, tenen la percepció que aquest/a en queda bastant al marge, sobretot si té menys de 12 anys. Alguns pensen que els acords no són possibles de complir, i altres els veuen fàcils perquè ells ja ho estaven fent (sobretot els més generals). Molts d'ells tenen present que va vinculat a una prestació econòmica. Veiem alguns exemples:

“No me acuerdo muy bien de ese acuerdo, pero si me acuerdo que conlleva una ayuda económica. Me acuerdo que había cosas que tenía que cumplir y a cambio había una prestación económica para los niños”. (mare 3)

“Me dijeron que tenía que estar un año en este plan de riesgo”. (mare 1)

“Bueno normalmente lo hacen ellos (EAlA), nos hicieron leer todo, aunque nos costó mucho... ya estaban hechos, era una hoja a rellenar y firmé y ya está”. (mare 6)

“Que esté más tiempo con los niños, que cualquier discusión no sea delante de los niños”. (mare 2)

“Ellos acordaron que yo tendría sesiones con el psicólogo, tendría que demostrar que tenía una estabilidad y no me acuerdo de más porque ya hace 4 años... Que el niño vaya limpio al cole”. (mare 10)

Paral·lelament, a la Taula 5 s'observa com els i les professionals en els qüestionaris coincideixen en què els acords els redacten ells per la seva banda i després els presenten als pares i mares i força sovint també als adolescents de més de 12 anys a qui se'ls demana que ho signin.

També reconeixen problemes de les famílies per entendre els COSE, tant el document en si mateix com el seu sentit, i especialment són conscients que moltes famílies l'acaben vinculant a la prestació econòmica. És per això que molts professionals opinen que pensant amb les famílies caldria fer un pla de millora més senzill. A més, reconeixen que sovint professionals i famílies no l'entenen de la mateixa manera.

Taula 5. Valoracions dels professionals respecte els COSE (en els qüestionaris)

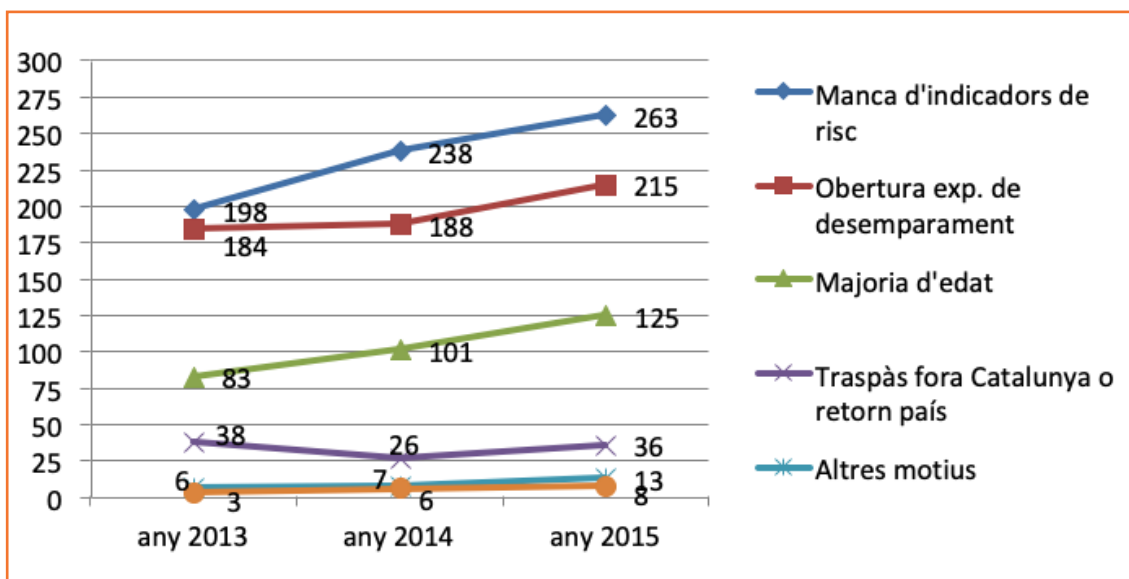
	Mai	Algunes vegades	Moderadament	Bastant Sovint	Quasi Sempre	Total
Els redacta prèviament l'EAlA i després els presenta als pares/mares	2 1,9%	3 2,8%	3 2,8%	28 25,9%	72 66,7%	108 100%
Els fan signar als infants d'entre 6 i 11 anys	82 77,4%	17 16,0%	4 3,8%	1 0,9%	2 1,9%	106 100%
Els fan signar als adolescents de 12-17 anys	14 13,1%	10 9,3%	7 6,5%	13 12,1%	63 58,9%	107 100%
És signat com un tràmit administratiu per cobrar	10 9,3%	35 32,7%	16 14,5%	37 34,6%	9 8,4%	107 100%
És entès de la mateixa manera que l'EAlA	12 11,25%	54 50,5%	28 26,2%	12 11,2%	1 0,9%	107 100%
Les famílies entenen bé el què han de fer	0 0%	27 25,2%	33 30,8%	40 37,4%	7 6,5%	107 100%
Els queda clar amb què han de destinar els diners	36 34,3%	38 36,2%	14 13,3%	14 13,3%	3 2,9%	105 100%

6.5. Quina és l'eficàcia dels COSE?

L'objectiu del COSE a la Llei 1472010 d'Infància és el de poder superar la situació perjudicial o de risc en què viu l'infant o adolescent sense arribar a separar-lo de casa seva. Els resultats (segons dades del Sini@, Gràfic 4) ens mostren que tancar per superació de la

situació de risc suposa el voltant del 40% dels casos. Al voltant del 20% es tanquen per majoria d'edat i una tercera part s'acaben perquè l'infant entra en acolliment residencial o familiar.

Gràfic 4. Evolució del tancament del COSE segons motius. Dades Sini@ (2013-15)

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Sni@

Aquestes dades coincideixen força amb la percepció que els professionals han mostrat als qüestionaris, on tancar per desemparament es dona menys sovint que tancar per haver superat la situació de risc (Taula 6). A més en les dades que van aportar els EAIA, el 50 % dels casos es tancaven per normalització.

Taula 6. Motiu de tancament segons professionals als qüestionaris

	Mai	Algunes Vegades	Moderadament	Bastant Sovint	Quasi sempre	Total
Desemparament	3 2,9%	58 55,2%	30 28,6%	12 11,4%	2 1,9%	105 100%
Tancament expedient de risc	0 0%	11 10,4%	29 27,4%	43 40,6%	23 21,7%	106 100%
Majoria d'edat	6 5,8%	44 42,7%	23 22,3%	26 25,2%	4 3,9%	103 100%

Per altra banda, la percepció que tenen els professionals dels EAIA sobre el COSE és que és una mesura més eficaç en els casos de retorn al nucli familiar i no tant per evitar desemparaments (Taula 7).

Taula 7. Eficàcia del COSE segons professionals als qüestionaris.

	Gens acord	Una mica acord	Moderada-ment	Bastant acord	Total acord	Total
Facilita els processos de retorn a la família	0 0%	11 10,3%	30 28,0%	50 46,7%	16 15,0%	107 100%
Afavoreixen el benestar dels infants	1 0,9%	22 20,6%	35 32,7%	38 35,5%	11 10,3%	107 100%
Evita els desemparaments	9 8,4%	36 33,6%	41 38,3%	18 16,8%	3 2,8%	107 100%
Els resultats serien els mateixos que sense COSE	33 31,1%	31 29,2%	21 19,8%	13 12,3%	8 7,5%	106 100%

Entre les famílies entrevistades, el 70% dels COSE es va tancar i l'infant va romandre a casa i en el 30% dels casos van ingressar en un centre residencial. Pel que fa a la seva valoració sobre l'eficàcia del COSE tenen posicions confrontades: alguns pensen que no els ha ajudat, altres els ha perjudicat, altres afirmen que l'única utilitat ha estat l'ajut econòmic, i d'altres que va ser útil perquè la situació no anés a pitjor.

Quan hem analitzat els 61 document dels COSE, les situacions de risc més freqüents en els que els COSE havien acabat en desemparament eren:

- l'abús de l'alcohol i altres drogues
- la manca de relació amb la xarxa de suport familiar
- la manca de consciència de problema i de col·laboració amb els serveis
- els problemes de salut mental dels pares/mares
- En canvi no es valora com a indicador de risc principal per fer el COSE els problemes socioeconòmics.

En canvi, els elements favorables que s'observaven més freqüentment en els casos de COSE tancats per normalització, eren:

- el fet d'acceptar la intervenció dels serveis
- de tenir suport de la família extensa
- la capacitat per posar límits a la situacions de violència
- els indicadors de motivació pel canvi i consciència de dificultats

Finalment, en els casos tancats del COSE per majoria d'edat hi constava més sovint la presència d'una forta vinculació afectiva entre els membres del nucli familiar i l'autonomia del fill/a.

7. Conclusions de l'estudi

A la llum dels resultats tot indica que:

- (a) en 1/3 part dels casos, el COSE no serveix per superar la situació de risc, tot i l'increment del seu ús. Hi ha consens que és eficaç en quasi la meitat dels casos;
- (b) no hi ha cap mecanisme per saber si els diners es destinen a la manutenció dels fills/es;
- (c) l'instrument que s'utilitza està poc adaptat a la comprensió dels usuaris (adults i infants);
- (d) l'ús tan divers d'aquesta mesura al llarg del territori té a veure sobretot amb el grau de convenciment dels professionals i dels ens locals i no tant amb les característiques de la població atesa o del territori.

Aquests resultats els podem comprendre des de la perspectiva ecosistèmica que ens permet identificar factors a diferents nivells que estan influenciant la presa decisions en l'àmbit de la infància en risc. Els resultats estan en consonància amb Gambrill & Shlonsky (2000)

quan analitzen la complexitat a l'hora de valorar les situacions de risc amb eines d'avaluació poc precises i sota la influència de condicionants personals i ambientals, així com dels recursos de què disposa la comunitat o zona on viu la família (Font & Maguire-Jack, 2015). També en les situacions de reunificació familiar, l'avaluació de l'ús del COSE requeriria d'un estudi similar al de Biehal et al. (2015) o als programes que proposen Balsells et al (2016).

8. Recomanacions a la llum dels resultats

El darrer objectiu plantejat era el de fer propostes de millora a la llum dels resultats obtinguts. En aquest sentit, pel que fa als professionals, cal destacar que 2/3 valoren que caldria introduir canvis en l'actual model de COSE, i en canvi 1/3 els deixaria tal qual estan funcionant ara, pel que entenem que les recomanacions no seran compartides d'entrada per tothom però poden ajudar a obrir, si més no, un debat.

No es qüestiona el fet que davant l'obertura d'un expedient de risc no hi hagi d'haver uns compromisos, tant per part de la família com de l'administració, per tal de treballar i superar la situació de risc. Tampoc es qüestiona que no hi hagi d'haver diversitat entre equips i territoris a l'hora d'afrontar aquestes situacions. La qüestió rau en saber si els compromisos tal qual s'estan aplicant serveixen per l'objectiu pel qual estaven dissenyats i si la diversitat és un intent d'adaptar les circumstàncies del territori per a l'assoliment dels objectius o bé obeeix a altres criteris. Lligat amb els objectius i mitjançant les preguntes amb les que s'han exposat els resultats, les recomanacions són de diferents tipus:

- a) Per avaluar i millorar l'eficàcia del COSE en tant que mesura orientada a la superació de la situació de risc, les propostes serien les de:
  - Establir indicadors d'avaluació de la mesura atenent el seu objectiu. En aquest sentit, també es facilitaria el seguiment periòdic dels COSE, també assenyalat a l'informe de la Sindicatura de Comptes de Catalunya (2018) relatiu a l'exercici 2016.
  - Integrar en el Sini@ variables tant rellevants per la seva avaluació com la de la prestació econòmica. Caldria també poder creuar les variables relacionades amb la situació de l'infant just abans del COSE i el motiu de finalització del mateix. Seria necessari avaluar el motiu de les pròrrogues i la seva eficàcia.

Els resultats en suggereixen algunes pistes:

- Sembla més eficaç en els casos de retorn al nucli familiar i menys en els de contenció en el nucli sense mesura prèvia.
- Sembla menys eficaç en els casos de drogodependència dels seus pares o mares, manca de relació amb la xarxa de suport familiar, manca de consciència de problema, així com problemes de salut mental.

b) Repensar l'ús de la prestació econòmica

Els indicadors de risc que consten en els COSE no s'acostumen a referir a la precarietat econòmica com el motiu principal de risc. Això no vol dir que la família no presenti necessitats econòmiques importants, però que si l'EAIA ha iniciat l'estudi vol dir que estan en joc sobretot factors que tenen a veure amb la cura que rep l'infant.

En aquest sentit s'apunten tres línies a explorar:

- Caldria no vincular la prestació econòmica als COSE a partir d'un criteri administratiu, sinó que es pogués valorar la seva conveniència a partir d'un criteri tècnic. D'aquesta manera es podria treballar l'ús pel qual anirien destinats els diners. A més, seria convenient aconseguir que no es cobrés tard i de cop.
- Una altra línia seria la d'un cop valorat tècnicament, poder donar suport a la família directament a través dels recursos destinats als infants. Per exemple, pagar una plaça d'escola bressol, una activitat de temps lliure, el material escolar, etc, en definitiva tot el que es necessiti per a contenir temporalment la situació.
- Caldria establir uns indicadors clars d'avaluació d'aquesta prestació, tant si es continua donant com si s'opta pel sistema d'oferir els recursos.

c) Reelaborar el document del COSE

Quan l'instrument que s'utilitza per la intervenció no és comprensible pels usuaris als qui va destinat, perd la seva potencialitat per ser útil i provocar els canvis desitjats.

En aquest sentit caldria:

- Fer-los més senzills, més fàcils d'entendre, més semblants a un pla de millora o similar, on quedi clar quins són els aspectes que perjudiquen a l'infant i què cal fer concretament per superar-los. Se'ls pot proporcionar a part el text legal que fa referència a què implica un expedient de risc amb COSE.
- L'altra qüestió és que caldria augmentar la participació tant dels adults com dels infants de la família en la seva elaboració.

d) Compartir coneixement i bones pràctiques entre territoris

Compartir els aspectes següents que il·lustren la gran disparitat de criteris entre els territoris:

- el paper dels Serveis Socials Bàsics en la intervenció amb COSE
- el rol dels i les educadores socials dels EAIA en aquests casos
- l'obligatorietat de fer un COSE en els estudis o d'incloure tots els germans
- la limitació de les pròrrogues.

Cal trobar un marc comú d'intervenció però alhora cal també confiar amb el diagnòstic i proposta dels professionals, i és aquí on el fet de poder compartir entre els equips el coneixement i les bones pràctiques – avaluades - pot promoure el consens que es necessita per afrontar els reptes que presenta la intervenció amb els infants i les seves famílies en situació de vulnerabilitat.

9. Referències

Balsells, A. Pastor, C. Molina, C., Fuentes-Pelaez, N., & Vázquez, N. (2016). Understanding social support in reunification: The views of foster children, birth families and social workers. *British Journal of Social Work*, 47, 3, 812-827.

- Bartelinka, C., Van Yperena, T., & ten Bergea, I. (2015) Deciding on child maltreatment: A literature review on methods that improve decision-making. *A Child Abuse & Neglect*, 49, 142-153.
- Berrick, J.D., Dickens, J., Pösö, T., & Skivenes, M. (2015) Children's involvement in care order decision-making: A cross-country analysis. *Child Abuse & Neglect*, 49, 128-141.
- Biehal, N., Sinclair, I., & Wade, J. (2015). Reunifying abused or neglected children: Decision-making and outcomes. *Child Abuse & Neglect*, 49, 107-118.
- Font, S., & Maguire-Jack, K. (2015). Decision-making in child protective services: Influences at multiple levels of the social ecology. *Child Abuse & Neglect*, 49, 50-62.
- Gambrill, E. (2007). *Social work practice: A critical thinkers guide*. New York, NY: Oxford University Press.
- Gambrill, E., & Shlonsky, A. (2000). Risk assessment in context. *Children and Youth Services Review*, 22, 813-837.
- Generalitat de Catalunya (2016). Informe estadístic mensual- Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) Setembre de 2016. Recuperat de: http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadolescencia/dades_sistema_proteccio/2016_09_informe_setembre.pdf
- Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència,
- Llosada-Gistau, J., Montserrat, C., & Casas, F. (2017). ¿Cómo influye el sistema de protección en el bienestar subjetivo de los adolescentes que acoge? *Sociedad e Infancias*, 1, 261-282.
- Montserrat, C., & Casas, F. (2018). What role do children play in social services? *Psicoperspectivas. Individuo y Sociedad*, 17, 2, 1-13.

- Montserrat, C., Casas, F., Muner, J., Vilarrubias, N., Pérez, M., & Sadurní, M. (2014). De les observacions als indicadors: El mòdul de suport a la gestió del risc en infància i adolescència. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família, Col·lecció Eines, 17.
- Munro, E. (2011). The Munro Review of child protection: Final report – A child-centred system. Londres: Department for Education.
- Shlonsky, A. (2015). Current status and prospects for improving decision making research in child protection: A commentary. *Child Abuse & Neglect*, 49, 154-162.
- Sindicatura de Comptes (2018). Informe 25/2018 de la Sindicatura de Comptes de Catalunya. Recuperat de: <http://www.sindicatura.org/web/guest/informes;jsessionid=DBA05C663EB794538CD5470929146>
- Spratt, T., Devaney, J., & Hayes, D. (2015). The influence of confirmation bias in developing decision supportive reasoning. *Child Abuse & Neglect*, 49, 76-85.

Pedagogia i Treball Social

Revista de Ciències Socials Aplicades

Edita: Universitat de Girona

Disseny i maquetació: info@clam.cat · 647 42 77 32

Dipòsit Legal: GI.904-2010

ISSN: 2013-9063